

Yeni Dünyanın Şafağında Bir İktidar Kavgası: Gezi Parkı Eylemleri

2013'ün Mayıs ayı sonunda Taksim Gezi Parkı'nda başlayan ve takribî üç ay süren olaylar, üzerinden bunca zaman geçmiş olmasına karşın halen gündemi belli belirsiz meşgul etmekte. Bu süre zarfında dış mihraklardan tutun da muhalefet etme hakkına, adaletten özgürlüklere, demokrasiden otoriterleşmeye kadar geniş bir yelpaze içerisinde hemen her şey konuşuldu. Bir şey dışında; o da iktidar ortağı sol liberal kanadın tasfiyesi.

Gezi Parkı Eylemleri ile liberal kanadın tasfiye edilmesiyle Adalet ve Kalkınma Partisi, çoğul modernlikten uzaklaşarak özcü medeniyetçiliğe yaslanması ve dinsel bir milliyetçilik geliştirmesi hasebiyle milliyetçi devletçi sağ otoriter geleneğe eklenmesi yönünde değerlendirilmiştir. Bu görüş çok gerçekçi değildir çünkü bu tez, tasfiye edilen liberal kanadın kendini aklama girişiminden başka bir anlam ifade etmez. Eğer dünyadaki değişimi ve dönüşümü kasten yanlış okumuyorlarsa...

Her ne kadar liberal kurumlar ve temsilcileri Türkiye'nin politik hayatında tasfiye edilse de Türkiye'yi neoliberal anlamda demokratikleştirme projesinin çökmesine rağmen, kültürel hayattaki ağırlıkları dolayısıyla söylemlerinin etkinlik sahasının genişliği, karşısında konumlanan cenahın entelektüel liderlikten yoksunluğuna işaret etmektedir. Bu da bizim AK Parti iktidarı dönemindeki Türkiye'nin değişim, dönüşüm ve kırılma süreçlerini layıkıyla değerlendirmemizi engellemektedir.

İktidar sadece sol liberaller ile ortaklıklarını sonlandırmadı. Küreselleşme projesi kapsamında sol liberallerin entelektüel öncülüğünde kurulan konsensüse dahil edilen bütün aktörler aşamalı bir şekilde tasfiye edildi. Dolayısıyla liberallerle birlikte tekkeye mürit aramıyoruz denilerek İslamcılar da uzaklaştırılmış, daha sonrasında açılım süreci rafa kaldırılmış, Avrupa Birliği politikalarında değişikliğe gidilmiş ve 15 Temmuz ile Türkiye Brexit'ini ilan ederek yeni bir sayfa açmıştır.

Gerçek şu ki AK Parti'nin 2011 yılında paydaşları ile yollarını ayırma kararı, liberallerin öne sürdüğü saiklerce değil, artık geçerliliği kalmamış Washington Mutabakatı'nın terk edilmesi sonucu gelişen süreçlerin toplamıydı. Burada asıl anlaşılması gereken husus, mevcut tutumun dünyadaki değişimlerden bağımsız işlemediğidir. Bütün bu süreçleri objektif bir şekilde gözden geçirdiğimizde AK Parti iktidarını üç döneme ayırmak mümkündür: 2002-2011 arası demokratikleşme projesi kapsamında neoliberal küresel dünyaya eklenme dönemi. 2011-2016 arası 2008 küresel finans krizi sonrasında neoliberalizmin terki ile ortaklığın dağıtılması dönemi. 15 Temmuz ile neoliberalizm sonrası yeni dünyaya geçiş süreci. Bu minvalde Gezi Parkı Eylemleri, iktidarın, Türkiye'yi iflas eden neoliberal sistem içerisinde tutmaya çalışan liberal kanadı tasfiye etmesiyle açığa çıkan kavgadan başka bir şey değildir. Burada bir parantez açarak tasfiyelerle başlayan geçiş sürecinin zaruri uygulamalarının, bu dönemin keyfi tercihlerini meşrulaştırmadığını da ayrıca belirtmek gerekir.

Dünyada ve Türkiye'de bir şeyler olduğu muhakkak. Ve Türkiye'de vuku bulan hadiseler dünyadaki gelişmelerden bağımsız işlemiyor. Dolayısıyla Türkiye'de gerçekleşen vakıaların sahici bir değerlendirmesi, yerel siyasete hapsolmeden, dünyadaki değişim sürecini ve yaşananları dikkate alarak yapılabilir.

Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Sovyetler Birliği'nin dağılması ile dünya yeni döneme girmişti. Doğu Bloku'nun çökmesiyle rakipsiz kalan ve tarihin sonunu ilan eden Batı cephesi, on yıla yakın bir geçiş sürecinin ardından demokrasi, insan hakları ve serbest piyasa ekonomisine dayalı liberal programı küresel çapta yürürlüğe koyarak dünyayı kendince dizayn etmeye çalıştı. Bu uğurda, her türlü ulusal refleksi, sürece tehdit olarak gördüğü için, uluslararası koalisyonlarla Irak'a müdahale etmekten de çekinmedi ve ne kadar ciddi olduğunu, Habermas'ın da onayıyla, Belgrad'ı bombalayarak gösterdi. Artık dünyanın tek bir yönde gidişatı söz konusuydu. Ulusal yapılar/aktörler tasfiye edilecek, merkezî otoritelere karşı yerel güçler demokrasinin gereği olarak güçlendirilecek, devletler uluslararası kurumlarca ekonomik ve kültürel alanlarda yeniden organize edilecek ve bütün dünya hızla küreselleşecekti. Başka bir alternatif tanınmıyordu.

Türkiye, varlığını küresel eğilimlerle uzlaşma içerisinde kalarak güvence altına almayı amaçlayan bir ülke olduğu için konjonktür ile çatışmaya girmeyi bir beka sorunu olarak görür. Yine de neoliberal dönemin küreselleşme politikalarını hayata geçirmek kolay olmamıştı. Çünkü bu gerek kültürel gerek sosyo-ekonomik anlamda büyük bir dönüşümü de beraberinde getirecek bir süreçti. AK Parti, Türkiye'nin ihtiyacı olan bu değişime talip oldu ve iktidara geldi. Türkiye'nin demokratikleşmesi ve özgürleşmesi elzem bir konuydu. Sol liberallerin öncülüğünde, siyaset ve toplum, ekonomi, küreselleşme ile uyumlu bir şekilde yapısal dönüşüme tabi tutulmuştu. Sınıf temelli siyaset, kimliklere indirgenmiş; çevre aktörler ve siyasi temsilcileri merkeze taşınmış; serbest piyasa ekonomisinin önündeki engeller kaldırılmış; toplumun menfaatleri yerini bireylerin çıkarlarına bırakmıştı.

2000'li yıllarla Batı Bloku'nun bütün dünyaya kendini dayatması sonucu kimsenin kayıtsız kalamadığı küreselleşme projesinin meşruiyeti 2008 finans krizinde neoliberalizmin iflasını ilan etmesiyle iyice sorgulanmaya başladı. Krizi aşmak için piyasaların tekrar düzenlenmesine yönelik politik müdahaleler de bütün dünyada devasa, ani ve sürekli dalgalanmalara neden oldu. Bu durum, toplumları belirsizliğin, istikrarsızlığın ve güvensizliğin sonsuz baskısıyla huzursuzluğa hapsediyordu. Tunus'tan Mısır'a Arap Baharı ile ABD'den İspanya'ya occupy eylemleri ile dünyaya yayılan ve coğrafyasını sürekli değiştiren bir eylem kuşağı, kitlelerin huzursuzluğundan doğan umutsuz mücadelesini bir toplumsal cinnet haline getirmişti. Gezi Parkı özelinde yaşananlar da kısmen bu hareketlerle benzerlik taşımaktadır ama yukarıda da belirttiğimiz gibi daha fazlasıdır da.

Kapitalist dünya ekonomisinin içerisine girdiği krizin aşılamaması dolayısıyla başlayan protestoların Türkiye'ye görece geç gelmesi, küresel huzursuzluklardan ziyade iç siyasetteki kimi kopuşları imlemektedir. Çevreci hassasiyetleri popülist taleplerle harmanlayarak kitlelerin vicdanlarına seslenen bir eylem pratiği, ortak bir siyasi mesaj içermemesine rağmen, iktidara olan hoşnutsuzluğu ilk elden açığa çıkarmayı amaçlamıştır. Bundan öte bir anlam da taşımamaktadır. Çünkü geçen süre zarfında yeni dönem eylem pratiklerinin mevcut sistemle herhangi bir karşıtlığı olmadığı, aksine taleplerin mevcut sistemce karşılanmamasından kaynaklı bir öfke patlamasına tekabül ettiğini hep birlikte tecrübe ettik. Syriza örneği ortada.

Olaylara karşı tetikte olmamız gerekir. Lakin olayları kısa dönemli bakış açısıyla değerlendirdiğimizde Braudel'in de ifade ettiği gibi, çok gürültü çıkaran aktörleri asıl aktörler sanır, gerçeğin üzerine serpiştirilmiş toz tanelerinden başka bir şey göremeyiz.

Dünyanın büyük bir dönüşüm sürecine girdiği artık herkesin malumu fakat ne yönde değiştiği muamma. Türkiye ise bu sancılı geçiş sürecinin bilinmezliğinde yönünü geleceğin dünyasına göre tayin etmeye çalışmakta. Gündemimizi yerelleşme, serbest piyasacı demokrasi ve insan hakları, kimlik politikaları, başarısız Büyük Ortadoğu Projesi girişimi yerine Brexit, Demir İpek Yolu, yeni cumhuriyetçi eğilimler, devletlerin yeniden ekonomik ve politik alanda sahne almasıyla sosyal adaletin yeniden düzenlenmesi meşgul ediyor.

Velhasıl yirmi birinci yüzyılda küresel sistemin içerisine girdiği kriz, occupy tarzı eylemlerle aşılamamıştır. Dahası bu eylemler, alternatif arayışlarını boğmakta, değişen dünyayı gözlerden uzaklaştırarak bu alandaki mücadeleleri ve öne çıkan aktörleri değersizleştirmektedir. Gezi Parkı Eylemleri de sol liberal kanadın iktidardan tasfiyesi üzerine başlayan AK Parti içerisindeki kavganın su yüzüne çıkması ve sonrasında kitleselleşerek mevcut yapıdan memnuniyetsizliği temsil eden bir eylem pratiğidir. Yine de geçiş çağının kaotik düzlemine karşı devletlerin kendini koruma maksadıyla otoriterleşmesine karşı muhalif tabandan gelen sahici bir hürriyet ve adalet talebini de görmezden gelemeyiz. Haklı taleplerin Türkiye'nin yeni dönemine katkı sunacağı da muhakkak. Bu ayrımı gözeterek dünyanın içerisine girdiği süreci göz ardı eden, gündemine taşımayan her hareket ve oluşumun da bütün bileşenleri ile tasfiye edilen neoliberalizmin gönüllü hizmetçisi konumuna gerilediği bir gerçek. Dolayısıyla Gezi Parkı Eylemleri de son tahlilde, sol liberal aktörlerin hükmü altında Türkiye'yi, iflas eden neoliberal küreselleşme programı içerisinde tutmaya çalışmıştır. Bu da konunun bugüne kadar hiç tartışılmayan belki de en önemli tarafıdır.

Haydar Barış Aybakır, "Yeni Dünyanın Şafağında Bir İktidar Kavgası: Gezi Parkı Eylemleri" <https://www.fikirtepedi.com/siyaset/yeni-dunyanin-safaginda-bir-iktidar-kavgasi-gezi-parki-eylemleri/> (Yayın Tarihi: 10 Ağustos 2024).